



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis  
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de  
Antverpiae, 1610**

De exemplari substitutione.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

sub pupillari, verbis specialibus concepta, vnde in hac substitutione poterit minor cum dubitatione admitti opinio Salic. & sequacium multis nominibus expressa vulgaris est: hac substitutio multis nominibus verbis specialibus non nempe, quia contenta sub pupillari verbis specialibus non singularibus ordinata, deinde propter illa verba, succedat in bonis meis, & mea bona hereditet, maxime appositum in ea pupillari substitutione, quæ ab initio nullo modo valet, vt pupillaris, imò necessario vt vulgaris est interpretanda.

Ex proximè adnotatis quidam probare conantur, & contendunt in hac substitutione vulgari tacita comprehensa sub pupillari ab initio nulla, non esse admittendam Bartol. distinctionem in d.l. ff. de vulg. in ea questione, qua queritur, an à tacita vulgari possit adsumere vires testamenti: & in specie an mortuo pupillo in vita testatoris expirauerit & in specie an formulo pupillo ab expressa vulgari, probatur in testamentum possit incipere ab expressa vulgari, probatur in l. 1. §. pro secundo. C. de caduc. tollend. & id est omnium consensu receptum: sicuti aduersus gl. itidem obtinuit, quod possit incipere à tacita vulgari, quæ post mortem testatoris apparere pupillo repudiante, quod Bart. explicat in d.l. 1. num. 30. & seq. Sunt tamen in hac questione, quando pupillus mortuus est viuo testatore, an à tacita vulgari possit incipere testamentum, tres opiniones minimè omittendæ.

Prima est opinio Dyni in d.l. 1. asseuerantis, non posse testamentum ab hac tacita vulgari incipere: cuius opinionem sequitur Raine. in tract. substit. tit. de vulg. Bald. & Paul. in l. si pater filium. ff. eod. tit. Ioan. Andr. in Specul. rubr. de testam. vers. sex quo superius. Angel. in d. §. pro secundo. idem in l. lex Cornelia. & in l. pater capius. ff. de vulg. Aretin. in d.l. 1. & alij relati per Iaf. ibi, qui nu. 58. & Socin. num. 36. testantur, hanc opinionem communem esse. ipse verò Socin. & Ripa late disputant, nec videntur in hoc certam sententiam elegisse: tamen in eam partem inclinent, quæ Dyno contraria est. Præcipue pro Dyno adducitur text. in l. quod si filius. ff. de capt. & postum. reuer. qui tamen non probat necessariò eius sententiam. Nam tractat de secundis tabulis, quæ in pupillarem pertinent, non de vulgari adhuc tacita: etenim licet hæc contineatur in pupillari, deducitur tamen ex mente testantis, & ad primas tabulas pertinet, ac per se substituitur: cum etsi expiret pupillaris, frequenter vulgaris tacita salua manet, quippe quæ ad primum casum spectet, l. precibus. C. de impub. rationes autem pro Dyni opinione adductæ facillimè tolli poterunt, & tolluntur per auctores partis contrariæ.

Secunda in hac dubitatione sententia Bartol. est, distinctionem quandam proponentis, in d.l. 1. cui apertissime reagatur text. in d.l. quod si filius. Et præterea rationes ipsæ pro Dyno adductæ, idcirco hæc Bartol. distinctio à posteris recepta non est, vt constat, & ab omnibus ferè reprobatur, vt inquit Alciat. in d.l. 1. nu. 17. Imò huic opinioni Bartoli manifestè contraria est testatoris mens. Cum enim ex tacita vulgari substitutus admittatur, credendum est, testatorem non mutasse testamentum, quia eum vellet admitti, non autem excludi: siquidem decedit non mutato testamento, in quod eius & filij hereditatem substitutis omnibus alijs successoribus post filium prætulit.

Tertia est sententia gloss. in d.l. lex Cornelia. verb. non existimo. Imol. & Cuman. ibi. gl. in d. §. pro secundo. & ibi Bal. & Iacob. num. 8. gloss. in d. l. si pater capius. ff. de vulg. Imol. in l. 1. ff. eo. num. 8. & ibi Claud. num. 38. Iaf. num. 58. Alciat. nu. 74. & Alex. num. 30. Guliel. Bened. hic in tract. vulgaris. num. 99. Zaf. in tract. substit. tit. de vulg. §. effectus. Idem Zaf. interpretatione d.l. quod si filius. in tract. glossarum ad aliquot leges post varios & singulares intellectus, quorum opinio communis est, vt testatur Ripa in d.l. 1. num. 167. & Alciat. in d. numer. 74. nec Bart. ab hac opinione abhorret: quippe qui omnino discesserit in eius distinctione à rationibus Dyni. Huius vltima opinio ea est ratio, quod vulgaris tacita, etsi sub pupillari contineatur, per se tamen substituit: & æque principalis est, tamen sit tacita. Quod manifestè constat quia licet expiret pupillaris, manet tamen vulgaris. Quemadmodum & pupillaris tacita non extinguitur, quâuis expiret, per additionem, vulgaris expressa, l. post aditam. C. de impub. & alij substit. Et ex Bartol. in d.l. 1. atque alijs satis colligitur, non extingui vulgarem tacitam, extincta pupillari in pupillarem, si sit expressa, & sit pupillaris, ut ff. de fideicommiss. liber. pupillarem habere conditionem illam non extinguatur mortuo, quoad vulgarem verò

instituto viuentè testatore, text. est in l. vlt. ff. de lib. & posthum. cum multis similibus, quæ passim ad id citantur. Atque ita ipse opinor, hanc tertiam opinionem iure veriorè esse: Imò & hæc vltima opinio etiam obtinet in vulgari tacita contenta sub pupillari ab initio inutili. Nam & in hac specie non minor est, sed eadem præsumptio mentis testatoris à lege deducta. Et præterea, quia ab initio hæc vulgaris per se substituit, ac valida est pupillari exclusa, cui nusquam fuit accessoria. Sic denique in hac specie adnotarunt Perr. de Rip. inter consilia Baldi, consi. 136. lib. 24. Ripa in d.l. 1. num. 167. & ibi Alciat. num. 74. ff. de vulg. & pupil. substit.

Verum etiam admittamus primam Dyni opinionem, ea obtinebit in vulg. omnino tacita: nempe comprehensâ sub ea pupillari, quæ habuerit illam conditionem, si hæres erit, & in atate pupillari decesserit. In ea verò vulgari, quæ saltem generalibus verbis expressa sit, minimè procedit. Nam hæc locum habet, quantum pupillus mortuus sit viuo testatore, qualis est illa, si filius meus in atate pupillari decesserit: cuius paulo ante mentionem fecimus, sicuti expressim & eleganter tenet Bald. in d.l. precibus. C. de impub. & alij substit. num. 42. quem sequuntur ibi Paul. num. 11. Alex. n. 7. & Card. hic. §. 39. Alex. in l. 2. ff. de vulg. num. 25. Aret. in d.l. 1. & ibi Socin. late, num. 36. vbi hanc asseuerat communem opinionem esse, quam & Ripa ibi d. nu. 177. probare videtur. Est enim hæc vulgaris expressa, vt fatentur omnes: igitur ad rationem vulgaris omnino tacitæ interpretanda non est.

Ex quo & idem dicendum foret adhuc admittam opinionem Dyni, in ea substitutione, cuius exemplum modò exposuimus in ver. Ex quibus infero. cum hæc non sit vulgaris omnino tacita, imò expressa saltem verbis generalibus, sicuti in eod. vers. probauimus.

Effectus autem huius substitutionis est præcipuus, quod ex ea directè impuberi succedit substitutus in prim. Instit. de pupill. substit. Bar. & alij in d.l. 2. Regia l. 9. tit. 5. part. 6. Matrè pupilli etiam excludit à legitima portione, si ipsa substitutio expressa sit, l. Papin. anus. §. sed nec impuberi. ff. de inoffic. test. c. si pater. de testam. in 6. Bart. & communiter Doct. in d.l. 2. num. 31. quod in iudicio interiori animè admittendum est, sicuti nos probauimus in c. cum esset. isto tit. num. 11. tamen ab hac communi opinione Bart. discedat Coraf. in l. precibus. C. de impub. num. 29. quo loco audaciùs, quàm par est, asserit iniquissimam esse, si pater. constitutionem. Caterùm plurima, quæ huic substitutioni conueniunt, consulto omittimus, quod in d.l. 2. latius tractentur, neque enim omnia in hisce commentarijs libuit explicare, cum huius decisionis Pontificiæ non sit hæc principalis materia.

## EX §. SEXTO.

## SYMMARIA.

- 1 Exemplaris substitutionis distinctio, & cui fieri possit.
- 2 Filio exheredato potest fieri exemplaris substitutio.
- 3 Pupillaris substitutio an conseruetur per auctores ex causa. C. de liber. & ateri. & quid de exemplari.
- 4 De melioratione, quæ uni ex liberis à patre fieri potest, etiam sine institutione. Regia l. 1. tit. 2. lib. 5. ord. 24. Tau. explicatur.
- 5 Tutorum datio codicillis facta valet, si testamento confirmati sunt.
- 6 Codicillis confirmati testamento, naturam propriam retinent, non autem testamentum suum.
- 7 Cetera, dictio, quid in se continent.
- 8 Substitutio quid.
- 9 Exemplaris substitutio quibus verbis fiat.
- 10 Exemplaris substitutio matrem furiosæ excludit.
- 11 Exemplaris substitutio qualiter extinguatur respicientia.

## §. 6. De exemplari substitutione.

Est igitur substitutio exemplaris, Testamentum, quod à parentibus fit pro liberis minimè testari valentibus, furoris vel similibus morbi causa, Lancel. Politus in tract. de substit. tit. de exemplari. l. ex facto. ff. de vulg. d. humanitatis. C. de impub. Regia l. 1. tit. 5. part. 6. Et quia ad exemplum pupillaris substitutionis fit, exemplaris appellatur: atque sicut pupillaris dicitur testamentum pupilli, ita & hæc exemplaris dicitur testamentum furiosæ, l. patri & filij. ff. de vulg. Potest hæc substitutio fieri etiam à matre, vt ex dictis legibus constat, nec tantum fit furioso, sed & mente capto, d. l. humanitatis. iuncta l. vlt. §. vlt. C. de curat. furios. Theophilus in §. qua rat. one. Instit. de pupill. substit. & idem concedunt Doct. communiter, quibus mirè conuenit text. in l. generali. §. duas. ff. de usufruct. leg. 1. & alij substit. Pa. de legat. 2. §. furios. Instit. de curat. d. consilio. Signoro. consi. 235. num. 7. & Gulione his, qui testari non possunt.

possunt: mutis, inquam, surdis, & l. ex factō. atque etiam prodigis, quibus testari non liceat ex interdicto, in quo conueniunt omnes, in d. l. ex factō.

¶ Illud verò maximè dubium est, an filio exheredato fieri possit exemplaris substitutio? Sunt etenim qui existimant, filio exheredato non posse substitutionem hanc fieri per text. in d. l. humanitatis. quæ exigit, legitimam portionem filio à patre substituente relinqui. ita Bart. ibi. idem in d. l. ex factō. n. 18. Alex. col. 8. & vtroque Doct. communiter. Guliel. Bened. tit. de exempl. n. 20. quibus obstat primū, quod pupillaris substitutio, quæ hæc ipsa imitatur, ritè exheredatis fit, l. 1. ff. de vulg. Item furiosus exheredari rectè potest cōmissa ante furorē ingratitude causa, l. nonnunquā. §. si vi aut clam. ff. de v. cap. l. vlt. §. sed cum antiquitas. C. de curat. furios. Bart. in d. l. ex factō. num. 19. vbi Ias. num. 29. dicit hanc opinionem communem esse. Quin & verba d. l. humanitatis. potius hanc sententiam, quam communem probant. Legitima, inquit Imperator, portio ei vel eis relicta, quos voluerim his substituere parentibus liceat, vt occasione huiusmodi substitutionis, ad exemplum pupillaris, querela nulla contra testamentum eorum oriatur. Ecce quàm euidenter ius equale constituitur respectu querelæ, & exheredationis in pupillari & exemplari, vt quiuis ab eadem constitutione, ni ceruicofus esse velit, colligere possit pupillarem substitutionem, ritè exheredatis fieri posse, atque eodem iure exemplarem. Ex quibus constat, probabilis multo esse, exemplarem substitutionem posse fieri filiis ritè exheredatis, aduersus communem opinionem, quæ dubia visa fuit Polito, de exempl. substit. num. 11. & Curtio iuniori in d. l. humanitatis. col. 3. Dices forsitan, optime lector, hanc questionem non admodum vtilem esse. Nam sicuti pupillaris substitutio iniuste exheredatis facta, rupto testamento conferuatur, auth. ex causa. C. de liber. præter. quod expressim notant Bar. Alex. Ias. in l. 1. §. vlt. ff. de vulg. Ripa in d. l. 2. num. 32. Zas. de substit. pupill. nu. 21. & eod. tit. Politus num. 34. qui quidem ab ipso Iasone, hanc profiterentur communem esse, quam Curtius iunior sequitur in d. auth. ex causa. num. 53. Sic & exemplaris substitutio valida erit, licet testamentum patris rumpatur. His etenim respondeo, nec pupillarem substitutionem conferuari rupto testamento, ex eo quod testamentum patris est necessarium ad hoc, vt filij testamentum hoc procedat, & valeat, §. liberis. Instit. de pupill. substit. l. 2. §. prius. ff. de vulg. & si testamentum patris euaneſcat, tollitur & pupillaris substitutio. d. l. 2. §. plane. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de iustic. test. & in d. §. liberis. Nec obest decisio authent. ex causa. quia ex illa Nouella ea tantum conferuantur rupto testamento, quæ absque hæredis institutione consistere possunt: at illa, quæ necessarium & præcisè exigunt præuiam hæredis institutionem, minimè rupto testamento effectum habere possunt. vnde verius est pupillarem substitutionem rupto testamento nequaquam conferuari ex dicta Nouella, quod asserunt Dyn. Petr. à Bella Pertic. & nouissime Ioan. Igne. in d. auth. ex causa. n. 172. quam opinionem probat Regia l. 10. tit. 5. part. 6. atque ei minimè refragatur Regia l. 24. Taur. quippe quæ loquatur in melioratione, quæ fieri potest absque hæredis institutione, in codicillis, & alia quacunque dispositione. lex, deinde prima, tit. de testam. lib. 5. in ordi. regis, quæ non adita hæreditate ab hærede scripto legata, & cætera scripta in testamento seruanda esse, æquissime sanxit, adhuc non obstat: eam etenim intelligo in his, quæ præcisè institutionem hæredis non requirunt, id est, in his, quæ scribi ac disponi possunt in eo actu, qui hæredis institutionem nec requirit nec admittit. Qualis est codicillorum, in quibus, etiam testamento confirmatis, pupillaris substitutio fieri non potest, quod omnes fatentur. Ergo quæ in codicillis agi & disponi poterant, ea ex Iustiniani Nouella salua manent. Atque de his erit ea constitutio intelligenda, vt in his obtineat, secus verò in his, quæ absque hæredis institutione minimè subsistunt. His etiam accedit, quod Ias. in d. l. 1. §. vlt. in fin. dixit, posse opinionem contra Bart. & communem defendi. Nec quidquæ confirmat communem opinionem, quod fideicommissa, legata, & dationes tutelarum sustineantur rupto testamento ex causa præteritionis vel exheredationis. Quia hæc non adeò requirunt hæredis institutionem: imò absque eo quædoque cōsistunt, l. 3. ff. de confirmat. tut. ex qua, & ex alijs Franc. de Rsp. in d. l. 2. num. 33. quamuis sequatur Bart. & aliorum opinionem, probare conatur, hanc responsionem veram esse, eamque optimè defendit, cui addiderim ipse, vt opinor non incongrue, nihil referat, quod datio tutorum, & datio

dicillis valida sit, modo testamento fuerint confirmati, ex eo quod codicilli à testamento robur accipiunt. Nam etiam concedamus, non aliter valere dationem tutorum in codicillis, quam si expressè vel tacitè fuerint testamento confirmati: illud dubio procul nec negari potest, nec est probatu difficile: imò ex ipsius iuris ciuili primis ferè elementis constat, codicillos etiam testamento confirmatos, propriam codicillorum retinere naturam, neque auctoritatem habere testamentorum: atque in eis non posse ea tractari aut disponi, quæ testamentum necessarium requirunt, l. quod per manus. ff. de iure codicill. Qua in re non negamus, quæ adnotari solent ex Iuriconsulto, in l. asse toto. ff. de hered. instit. & in l. heredes palam. §. 1. ff. de testam. ab Imol. in d. l. asse toto. Alex. & Ias. in l. 1. C. de codicill. id verò, quod diximus, nempe codicillos confirmari tacitè ex testamento, ex eo constat, quod codicilli ante testamentum facti per id confirmati censentur, si testator ab his, quæ in codicillis voluit, non discesserit, quamuis expressim confirmati non fuerint, §. sed cum ante. atque ibi gloss. & Ang. Instit. de codicill. l. ante. & ibi gloss. ff. eod. tit. Dyn. Bart. & Alberic. in l. testamento. ff. de testam. tur. imò idem dicendum esse de codicillis post testamentum factis, ab eo tamè speciali mentione minimè confirmatis, asserit idem Accurs. in d. §. sed cum ante. idem & Bar. atque Alber. in d. l. ante. ex Iuriconsulto in l. 3. §. vlt. ff. de iure codicill. ex quo Balduinus in d. §. sed cum ante. fenfit, & palam asseuerat Duarenus lib. 2. d. sp. c. vlt. codicillos post testamentum factum, nulla indigere confirmatione: quorū sententia in eo sensu mihi probatur, ne in eo testamento tacitè confirmati censentur codicilli, à quo vires accipiunt. Nec distitemur, tutores datos in codicillis, nullo facto testamento, iure directo non posse id munus obire: debere tamen à Prætorè confirmari. quod iure communi adnotatur Cyn. & Bald. in l. si à patre. C. de confirm. tut. Aret. in l. 1. §. vlt. n. 17. ff. de vulg. Socin. conf. 283. col. 3. Dyn. Bar. & Alber. in d. l. testamento. quamuis Alber. ad id minus diligenter adduxerit Iuriconsultum in l. sepe. §. nam cum dicitur. ff. de verbos. significat. nec mihi hac in questione placet differentia, qua Faber vt conatur in d. §. sed cum ante. Atque hæc obiter dixerim de hac obiectione. Sic enim parum refert, quod dictio, Cætera, contineat inter alia & substitutionem, l. qui plures liberos. §. vltim. ff. de vulg. l. nam quod in §. vltim. ff. ad Trebellian. Nam id procederet, nisi ratio diuersa planè distaret, non esse capitula expressim à Nouella Iustiniani confirmata, ad substitutionem trahenda: maximè cum substitutionem verè dici possit institutio, quia per eam hæres instituitur. Et tamen ipsa Nouella institutionem hæredis in specie rumpi & improbari velit. Deinde verba illa, Cætera namque, in d. auth. ex causa. non sunt Iustiniani, sed Irnerij, siquidem Authentica Codici insertæ, non fuere eidem operi per Iustinianum, nec eo tempore nec eius auctoritate adscriptæ, sed multo post ab eodem Irnerio, Alberto Bulgaro, & alijs. Quod & Gregorius Haloander in præfatione Codicis Iustiniani & plerique alij adnotarunt, idque ex eo constat, quod non semper fidelis redditur sententia, nec eadem litera: imò admodum diuersa Iustiniani Codici apposita fuit ex Nouellis: deinde Codici Iustiniani insertæ fuere Authentica confit. Frederici primi, qui multo post Iustinianum imperium obtinuit. In ea autem Nouella Iustiniani, vt cum de appellatione cognoscitur. §. alud. expressim nominatur, quæ rupto testamento firma manent: inter quæ nulla mentio fit pupillaris substitutionis, tamen ibi expressa non restringant dispositionem, ac potius eam declarent. Et verè ibidem cæterorum nulla mentio fit. Præter hæc licet pupillaris substitutio fauorem respiciat pupilli, l. si pupillaris. ff. de acquir. hered. non est hæc ratio sufficiens, vt eadem substitutio sustineatur rupto testamento. Quod patet in d. §. sed nec impuberis. & in d. l. 2. §. plane. ff. de vulg. maximè quia non potest iusta ratione dici substitutionem pupillarem esse omnino filio pupillo fauorabilem, cum ea facta fuerit in dispositione ipsi vel fratribus iniuriosa: item cum ex ea pupilli mater excludenda sit, alijsq; hæredes legitimi, iure sanguinis dilecti, & sibi coniuncti. Ex quibus constat, opinionem Dyni veriorum esse: quam etiã defendunt Bald. in d. authent. ex causa. num. 30. & Ioan. Coraf. in testamento: num. 22. C. de impuber. & alijs. Qua ratione adhuc iure communi, cum opinio communis dubia sit, meriti foret restringenda, vt ea nequaquam admittatur, vbi extraneus esset substituitus pupillo omniſis pupilli cessante, quod tenent Paul. in d. Auth. ex causa. licet ei refragen ammodo neus ibi, Alexand. in d. l. 1. §. ff. de vulg. Itè nec in

quo ipsemet preterito esset facta pupillaris substitutio, propter iniuriam ei a patre illatam, sicut notat idem Paul. *Capitulum in l. ex duob. §. ut ff. de vulg. Guido Papae consi. 97. quamuis sit in hoc Alexand. & Aretin. in dicit. l. 1. §. vlt. adhuc contra tenent, Opinione Communē ad hunc casum extensum tenent. Post Imo. num. 4. & Cuma. num. 6. ibi, & Bald. in l. humanitatis. Cod. de impub. nu. 31. quos etiam sequitur Ripa in d. l. 2. num. 33. Qui & extensionem istam Communiter receptam esse post Alexand. asseuerat.*

Quod verò attinet ad regiam partitarum constitutionē, etsi errare ac falli possim, mihi certissimum est, opinionem communi contrariam ea cōstitutione & lege probari. Scio etenim non esse presumendam, nec facile constituendam correctionem decisionum iuris communis per eas constitutiones, quas leges partitarum appellamus. Contendam tamen quandoque per leges istas opiniones probari, quae interpretationem dubiam iuris Celsareū attingunt, & a posteris communi omnium iudicio fuisse improbatę. Qua in re falli potuerunt viri illi prudentissimi, qui opus illud partitarū in ordinem & Hispanū sermonem deduxerunt. in hac autem questione planum est, quid lex Regia voluerit. eo enim tempore nulla erat cōstitutio iuris Celsareū de pupillari substitutione cōferuanda rupto testamento. aperta quidem, prater text. in dicit. l. 2. §. plane. Et in dicit. §. Sed nec impuberis. nec erat certa ea interpretatio, quam Nouell. Iustiniani Accursius, Barto. & alij conantur aptare: imò forsā vsq; ad Bartol. aetatem plurimum autoritate cōprobata erat contraria opinio idcirco Regia lex in sermone Castellano traduxit manifeste responsa Iurisconsultorum in d. §. sed nec impuberis. & in d. l. 2. §. plane. Hac tandē aduersus communem opinionem eo animo scripsi, quod mihi ea sententia nūquam placere poterit: etsi sciam sic huic disputationi prauudicatum esse, vt vix quisquam a recepta opinione sit discussurus; quod & ipse probauerim, si in lite controuerſa iudex sententiam ferre debeat. Nam & in hoc regno dicta Regia lex prima in eum sensum frequentissime recepta est, vt omnia in testamento contracta, firma & valida esse censeantur, cuiuscunq; conditionis sint, modò de testatoris voluntate consistet. Satis tamen erit, vt locus sit pupillari substitutioni, impuberem, cui facta fuerit, in re certa institutum fuisse. text. & ibi gloss. in c. si pater. isto tit. in 6. verbo, eidem.

Fit autem exemplaris substitutio verbis Generalibus in hunc modum; *Instituto Titium & Sempronium filios meos heredes, & eos inuicem substituo: nam si vterque furiosus sit, inest sub his verbis exemplaris substitutio expressa, verbis generalibus.* Bartol. in l. Lucius. nu. 16. ff. de vulg. Alexand. colum. penul. l. 1. Ripa num. 34. in ead. l. Lucius. Zas. tit. de exemplari. colum. 2. Imò hic, dum tractat de substitutione breuiloqua. idem erit, si furioso pater ita substituatur, *Filio meo substituo Titium.* quāuis enim nulla fiat furoris mentio: attamen ex eo, quod ipse, cui substitutio fit, est furiosus, iudicanda est exemplaris hæc substitutio. hoc ipsū est, quod voluit Bart. in d. l. ex facta, nu. 25. a quo Ripa ibi num. 78. dilcedit, dum Bart. hanc substitutionem tacitam appellauit. in quo ipse Bart. sensit esse tacitam quoad specialia verba, nō tamen quoad generalia: quod non aduertit Ripa.

Item exemplaris substitutio verbis specialibus concipitur, quoties mentio furoris fit. Quid enim si pater ita substituerit? *Filio meo furioso substituo Titium:* est quidem hæc exemplaris substitutio, quæ etiam complectitur vulgare, si filius restituta sibi sana mente noluerit esse hæres, vel adhuc furore præualido, fuerit eius nomine hæreditas repudiata. Et deinde pupillarem itidem expressam generalibus verbis, si ipse filius liber a furore decesserit intra pubertatē, & idem si decesserit ante pubertatē in furore. Quod si post pubertatem decesserit & furiosus, erit verè exemplaris. Bart. in d. l. ex facta col. 3. cuius Opinione dicunt esse Communē Iaf. nu. 22. & Ripa nu. 60. Idq; plurimum interest ob varios cuiusque substitutionis effectus. Sed & si pater filio furioso & impuberi substituerit expressim, si in furore decesserit erit vulgaris repudiata paterna hæreditate: atque etiam pupillaris, si intra pubertatem in furore mortem obierit, si verò post pubertatem, erit exemplaris: ante pubertatem autem cessante furore, & impuberem in sana mente defuncti effectus censetur isthæc substitutio. Alexand. in d. l. ex facta col. 3. num. 31.

Et de exemplari substitutione verbis Singularibus, exemplum sit: *si filius meus Charas erit, & in furore decesserit,*

*substituto Caium:* Erit fortassis & his verbis saltem in genere expressa pupillaris substitutio, si filius intra pupillare ætatem decesserit, in quo sunt notanda verba Bart. in dicit. leg. ex facta. 3. col. modò pupillus in furore decessat ex Alexand. quem paulo ante citauimus. ex his etenim quæ hæc in materia traduntur, in summa potest colligi hæc formula, quæ tamen in vnum concepta casum, furoris inquam, ad alium trahitur, nempe, si prodigus, si mutus & furdus, filius testatis decesserit. Bart. in d. l. ex facta nu. 28. & ibi Alex. nu. 42.

Hæc verò substitutio non ita libere fit, tenetur siquidem pater substituere filio furioso eas personas, quæ exprimentur in d. l. humanitatis. & in l. i. tit. 9. par. 6. Habet sane ritè facta exemplaris substitutio eum effectum, vt substitutus directa bona furiosi capiat, atque matrem furiosi omnino excludat. Bar. in dicit. l. ex facta nu. 30. vbi Alexand. Iaf. num. 43. Ripa nu. 85. dicunt hanc Opinione Communem esse. idem fatentur Guliel. Bened. hic, verb. absque liberis. tit. de exemplari. nu. 33. Deci. & Curt. lun. nu. 15. in d. l. humanitatis. eam defendentes aduersus Iaf. ibi. & in dicit. l. ex facta.

Extinguitur hæc substitutio cessante morbo, vel impedimento. in d. l. ex facta. & l. humanitatis. Scribit tamen Bart. in d. l. ex facta. nu. 40. cessante furore vel impedimento non extingui penitus hanc substitutionem, sed suspendi & cessare, ita vt redeunte furore, rursus hæc substitutio recipiat vires: cessat enim, non omnino extinguitur. Inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. l. qui res. §. arcam. ff. de solutio. eandem Bart. opinione defendit Alexand. in d. l. ex facta. col. pen. vbi Iaf. num. 49. & Ripa num. 102. dicunt eam Communem esse, quam etiam sequitur Guliel. hic tit. de exemplari. nu. 47. Ab ea tamen discedunt Decius in d. l. humanitatis. & Lancel. Politus t. de exemplari. ad finem. Zasius verò eod. tit. Barto. opinionem approbat, vbi furor rediret post breue tempus: tunc etenim non videtur extinctum esse furorem, qui prius aderat in eo, qui furiosus erat inumbrata quietis. l. quod meo. ff. de acquiren. possess. Sic cū eadem mulier ad eundem virum reuertitur, matrimonium idem esse putat Martianus, si non multo post tempore interposito, reconciliati fuerint. l. pleriq; ff. de ritu nupt. Vnde in hac specie, quam tractamus, si furor recidius est, & non multo tempore postea redit, erit locus sententiæ Bart. & Doct. At si idem furor postea multo tempore, iudicis arbitrio diffiniendo, redierit, non erit opinio communis admitenda, secundum Zas. & nouissime idem probat Stephanus in *Necyomania*, capit. 17. tametsi concors illa Doctorum sententia maximum fomentū capiat à l. cum filiis. ff. de curat. furioso. vbi curator furiosi, qui conualescentia mentis cessauerat, furore repetito, idem dicetur autoritate contigua. ad idē l. qui tertiana. ff. de edil. edict. qui tertiana, inquit, aut quariāna febri vexarentur, quæ comitalem morbum haberent, ne quidem iis diebus, quibus moribus vacaret, recte sani dicentur. Sed & hæc eum sensum habere iure optimo possunt, quem præfata distinctione probauit Zasius: & ideo eius concordia accedo libet, & eo magis, quod videam rem esse admodum controuerſam: atque eidem distinctioni etiam Ang. subscripsisse in §. qua ratione. Institut. de pupil. substit. post Bald. in d. l. humanitatis in fin. Regiam verò legem 2. tit. 9. par. 6. sanxisse hanc substitutionem extingui resipiscencia.

## EX §. SEPTIMO.

## S V M M A R I A.

- 1 Reciproca substitutionis distinctio.
- 2 Quibus verbis fit, & inibi intellectus ad l. Titius. ff. de hered. inst.
- 3 Quot substitutiones comprehendat Reciproca, & an contineat hæc commixtarias.
- 4 Reciproca substitutio unica oratione concepta, eas substitutiones comprehendit, quæ pariter vtrique instituto conueniunt: secus si diuersa oratione constituantur.
- 5 Substitutio reciproca qualiter extinguatur.

## §. 7. De reciproca substitutione.

Reciproca substitutio est, Pluribus heredibus institutis aut ex hæredatis, alterum in alterius defectum substituere. *Etiam hoc iure & l. Lucius. ff. de vulg. Regia l. penult. tit. 9. par. 6. notant Bart. in dicit. l. Lucius. num. 4. Lancel. & Zas. tit. de breuiloqua. in princip. id verò, quod de ex hæredatis diximus, ad duos impuberes refertur, quos pater ex hæredauit. & tamen inuicem eos substituit. leg. prima. ad fin. ff. de vulg. Et quamuis isthæc substitutio forma eam conueniendi ab aliis differat, non tamen*